

Desmarès, Antonii Allem ex Ludovica filia nepos : de eo namque jure dicitur, *Solus est homo amico amicus*. Non sufficit sincero huic pectori cuncta quæ possidet, edita atque inedita, liberalissime nobiscum communicare : aliena undique conquirat, instat opportune, importune ; et si quod nostris consiliis et editionibus accommodatum invenerit, animum statim prodit maxima voluptate perfusum. Similem amicitiae affectum et officium experti sumus, in R. Patre Ildefonso *Sarrasin* ordinis Cluniacensis : nam eodem procurante decem volumina mss. operum S. Hieronymi, Parisios deportata sunt celebri monasterio abbatiae Cluniacensis : quæ quidem volumina antiquissima et præstantissima, non parum conferunt ad restitutionem omnium fere lucu-

brationum S. Doctoris. Nonnullos Hebræos codices mss. Bibliorum perhumaniter nobis etiam commodarunt religiosi ac docti presbyteri congregationis Oratorii Parisiensis : apud quos asservatur hujusmodi librorum non parva copia. Hi sunt, si bene memini quibus grates persolvendæ erant in fronte divinæ Bibliothecæ : quia huic edendæ multum profuerunt, communicatis vel commodatis exemplaribus mss. supra citatis. Veniet tempus quando in aliis voluminibus laudes prosequemur Joannis *Harduini* Societatis Jesu presbyteri, P. Jacobi *Hommey* Augustiniani, et aliorum eruditorum virorum, qui cum illis aliquod officium in nostrum Hieronymum conferre voluerunt.

SELECTA VETERUM SCRIPTORUM TESTIMONIA

DE

HIERONYMIS VERSIONIBUS LATINIS SS. BIBLIORUM.

Augustini ex cap. 45, lib. xviii de Civitate Dei.

Quamvis non defuerit temporibus nostris presbyter Hieronymus, homo doctissimus et omnium trium linguarum peritus, qui non ex Græco, sed ex Hebræo in Latinum eloquium easdem Scripturas converterit. Sed ejus tam litteratum laborem quamvis Judæi fateantur esse veracem : Septuaginta vero Interpretes in multis errasse contendunt, etc.

Ejusdem lib. iv de Doctrina Christiana, cap. 7, num. 15 :

Non autem secundum Septuaginta... sed sicut ex Hebræo in Latinum eloquium, presbytero Hieronymo utriusque linguæ perito, interpretante translata sunt.

Ejusdem ex epistola 71, alias 10, ad Hieronymum :

In hac autem epistola hoc addo, quod postea didicimus, ex Hebræo Job a te interpretatum, cum jam quamdam haberemus interpretationem tuam ejusdem prophætæ ex Græco eloquio versam in Latinum : ubi tamen asteriscis notasti quæ in Hebræo sunt, et in Græco desunt, obelis autem quæ in Græco inveniuntur, et in Hebræo non sunt : tam mirabili diligentia, ut quibusdam in locis ad verba singula singulas stellas videamus ; significantes, eadem verba esse in Hebræo, in Græco autem non esse.

Ejusdem ex epist. 82, alias 19, ad Hieronymum :

Ideo autem desidero interpretationem tuam de Septuaginta, ut et tanta Latinorum interpretum, qui qualescunque hoc ausi sunt, imperitia careamus ; et hi, qui me invidere putant utilibus laboribus tuis, tandem aliquando, si fieri potest, intelligant, etc.

Ejusdem ex epist. 71, alias 10, ad Hieronymum :

Proindre nen parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quo Evangelium ex Græco interpretatus es : quia pene in omnibus nulla offensio est, cum Scripturam Græcam contulerimus. Unde si quisquam veteri falsitati contentiosusnaverit, prolatis collatisque codicibus, vel docetur facillimo, vel refellitur. Et si quædam rarissima merito movent, quis tam durus est qui labori tam utili non facile ignoscat, cui vicem laudis referre non sufficit ?

Prosperi Aquitani lib. de Ingratis, cap. 2 :

Tunc etiam Bethlei præclari nominis hospes,
Hebræo simul et Graio, Latioque venustus
Eloquio, morum exemplum, mundique magister
Hieronymus libris valde excellentibus hostem
Dissecuit, etc.

Idatii episcopi in Chronico :

Hieronymus, qui supra, præcipuus in omnibus, elementorum quoque peritissimus Hebræorum, in lege Domini, quod scriptum est, diurna nocturna que meditatione continuus, studia operis sui reliquit innumera.

Marcellini comitis Chronico.

Hieronymus apud Bethlehem oppidum degens, ubi et monasterium sibi condidit, et alia multa ecclesiastica litteris quoque Hebraicis edoctus scripsit.... Catholicis quidem inexpugnabilis Ecclesie turris, hæreticis autem omnibus infatigabilis hostis, tam proposito vitæ suæ, quam librorum a se editorum assertionibus depugnans.

Gennadii ita Vita S. Hieronymi ex tom. IV vet. Analect. et ex quampluribus mss. codicibus :

Verum enim vero hunc ego felicem dixerim, hu-

jus fugæ eventum corrigentis. Christi judicio dispensatum, quia pravorum hominum persecutionibus paratum fore existimo: scilicet, ut Romana Ecclesia Petri instituta regimine, omniumque Veteris Testamenti librorum edocta veritate, Christo Deo volente, et Hieronymi speciali studio desudante, Hebraicam quoque habeat veritatem, et Græcorum quorundam levitas, quæ sibi Romanos a se omnes Scripturas divinitus inspiratas accepisse plaudebat, eos habere quod non habet recognoscat.

Christi itaque gratia Hieronymus fidem adeptus, litterisque Græcis ac Latinis atque Hebraicis doctus, cuncta Hebræorum volumina, quæ in Canone continentur ex Veteri Testamento, vera editione in linguam Latinam vertit, eaque omnia commentatus est.

Ejusdem de Viris Illustribus cap. 1 in ms. Corbeiensi, et tom. II veterum Analectorum:

Hieronymus noster, litteris Græcis ac Latinis Romæ apprime eruditus....., litteris quoque Hebraicis atque Chaldaicis ita edoctus, ut omnes Veteris Testamenti libros, ex Hebræorum scilicet codicibus, verterit in Latinum: Daniele quoque prophetam Chaldaico stylo locutum, et Job justum Arabico, in Romanam linguam, utrumque auctorem perfecta interpretatione mutaverit. Matthæi nihilominus Evangelium ex Hebræo fecit esse Romanum.

Idem legitur in ms. codice Colbertino num. 2807 qui post Elogium Hieronymi, quod Epitaphium vocat, subdit ista: Hæc sunt verba auctorum de beato Hieronymo presbytero. Explicit Epitaphium.

Cassiodori lib. de Institutione div. Lit., cap. 21:

Beatus etiam Hieronymus, Latinæ linguæ dilatator eximius, qui nobis in translatione divinæ Scripturæ tantum præstitit, ut ad Hebræum fontem pene non egeamus accedere, quando nos facundiæ suæ cognoscitur ubertate satiasset.

Ejusdem eodem libro de Inst. div. Lit., cap. 15:

Quod si tamen alia verba reperiuntur absurde posita, aut ex his codicibus, quos beatus Hieronymus in editione Septuaginta Interpretum emendavit, vel quos ipse ex Hebræo transtulit, intrepide corrigenda sunt.

Gregorii Magni Præfat. Exposit. Moral. in Job:

Novam vero translationem dissero; sed ut comprobationis causa exigit, nunc novam, nunc veterem per testimonia assumo: ut quia sedes apostolica (cui, auctore Deo, præsideo) utraque utitur, mei quoque labor studii ex utraque fulciatur.

Ejusdem lib. xx Moralium, cap. 25:

Sed quia hæc nova translatio ex Hebræo nobis Arabicoque eloquio cuncta verius transfudisse perhibetur, credendum est quidquid in ea dicitur: et oportet ut verba illius nostra expositio subtiliter rimetur.

Isidori Hispalensis lib. vi Originum, cap. 5:

Presbyter quoque Hieronymus, trium linguarum peritus, ex Hebræo in Latinum eloquium easdem

Scripturas convertit, eloquenterque transfundit. Cujus interpretatio merito cæteris antefertur: nam est verborum tenacior et perspicuitate sententiæ clarior.

Ejusdem lib. 1 de Offic. Eccles., cap. 12:

De Hebræo autem in Latinum eloquium tantummodo Hieronymus presbyter sacras Scripturas convertit: cujus editione generaliter omnes Ecclesiæ usquequaque utuntur, pro eo quod veracior sit in sententiis et clarior in verbis.

Bedæ venerab. in Martyrologio prid. Kalend. Octobr.:

In Bethlehem Judæ depositio sancti Hieronymi presbyteri, cujus vita et doctrina ubique in Ecclesiis Christi laudabilis, exstat; quomodo divinos Libros ex Hebræa lingua in Latinum transtulerit, etc.

Ejusdem Præfat. in librum de Temporum Ratione:

Fixa autem mihi stat sententia, quam a nullo prudentium redarguendam autumo, ut sicut reverendissimus ejusdem Hebraicæ veritatis interpret obrectatoribus sui operis: *Non damno, inquit, non reprehendo LXX sed omnibus his apostolos præfero*: ita et ego confidenter profiteor, quia non reprehendo veteres chronographos... sed omnibus his Hebraicæ veritatis integram præfero puritatem, cum præminentissimi doctorum, Hieronymus in libris *Hebr. Quæst.*, Augustinus in libris *de Civitate Dei*... comprobant

Ejusdem lib. eodem de Temp. Ratione, cap. 66:

Hæc de cursu præteriti sæculi ex hebraica veritate, prout potuimus, elucubrare curavimus, æquum rati, ut sicut Græci LXXI Translatorum editione utentes, de ea sibi suisque temporum libros condidere: ita et nos, qui beati interpretis Hieronymi industria, puro Hebraicæ veritatis fonte potamur, temporum quoque rationem juxta hanc scire queamus. . . Cæterum cunctis in commune suademus, ut sive quis ex Hebraica veritate, quod ad nos per memoratum interpretem pura pervenisse etiam hostibus Judæis in professo est: sive, etc.

Rabani Mauri lib. II de Instit. Cleric. cap. 54:

De Hebræo autem in Latinum eloquium tantummodo Hieronymus presbyter sacras Scripturas convertit: cujus editione generaliter omnes Ecclesiæ usquequaque utuntur, pro eo quod veneracior sit in sententiis, et clarior in verbis. *Hæc ex Isidoro transcripsit Maurus. Vide supra, et lege, veracior pro veneracior.*

Ejusdem Præfat. Comment. in libros Regum:

Ibi enim inveniet, quid Pater Augustinus, quidve insignis interpret divinorum Librorum Hieronymus sensorint.

Ejusdem Præfat. Comment. in Paralipomena:

Quapropter sciendum est quod inter Scripturas Veteris Testamenti, præsens historia Paralipomenon non ignobilem locum tenet: de qua divinorum Librorum peritissimus interpret beatus Hieronymus ita ait, etc.

Trithemii lib. 1 de Scriptoribus ecclesiasticis :

Hieronymus presbyter et monachus. . . vir in divinis Scripturis inter omnes doctores eruditissimus, multarum linguarum peritia insignis, sacræ Legi interpretis, hæreticorum malleus et expugnator fortissimus. Hic est verus dispensator evangelicus, fidelis et prudens, qui proferens de thesauro suo nova et vetera, dansque in tempore spiritalis tritici mensuram conservis suis, Hebræos superbos spoliavit, humilesque ditavit Latinos.

Inter omnes enim Ecclesiæ doctores nullus

A plus Hieronymo profuit, qui præter innumera opuscula, Vetus Testamentum de Hebraico in Latinum transtulit, ac novum ad Græcam veritatem correxit, atque legendum Ecclesiæ fideliter obtulit.

Ecclesiæ catholicæ Oratione in festo S. Doctoris :

Deus, qui Ecclesiæ tuæ in exponendis Scripturis beatum Hieronymum, confessorem tuum, Doctorem maximum, providere dignatus es : præsta, quæsumus, ut, ejus suffragantibus meritis, quod ore simul et opere docuit, te adjuvante, exercere valeamus. Per Dominum, etc.

SYNOPSIS DIVINÆ BIBLIOTHECÆ

EX EPISTOLA HIERONYMI AD PAULINAM DESUMPTA.

= Ep 53

UM!

Videlicet manifestissima est GENESIS, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de divisione terræ, de confusione linguarum et gentium, usque ad exitum scribitur Hebræorum.

Patet EXODUS cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis divinisque præceptis.

In Promptu est LEVITICUS liber, in quo singula sacrificia, imo singulæ pene syllabæ, et vestes Aaron, et totus ordo Leviticus spirant cœlestia sacramenta.

NUMERI vero, nonne totius arithmeticæ, et prophetiæ Balaam, et quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent?

DEUTERONOMIUM quoque secunda lex et evangelicæ legis præfiguratio, nonne sic ea habet quæ priora sunt, ut tamen nova sint omnia de veteribus. Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus : quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur.

JOB exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur, omnesque leges Dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba plena sunt sensibus. Et (ut de cæteris silcam) resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit : *Scio, inquit, quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum; et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspexerunt, et non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo (Job XIX, 25-27).*

Veniam ad JESUM NAVÆ, qui typum Domini non solum gestis, verum etiam nomine præfert : transit Jordanem, hostium regna subvertit, dividit terram victori populo, et per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiæ cœlestique Jerusalem spiritualia regna describit.

In JUDICUM libro, quot principes populi, tot figuræ sunt.

RUTH Moabitis, Isaiæ explet vaticinium dicentis : *Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ de petra deserti, ad montem filiæ Sion (Isa. XVI, 1).*

SAMUEL in Heli mortuo et in occiso Saul veterem legem abolitam monstrat (I Reg. IV, 18; XXXI, 6) Porro in Sadoc atque David novi sacerdotii novique imperii sacramenta testatur (II Reg. VIII, XV, etc I Reg. XVI, etc., passim).

MALACHIM, id est, tertius et quartus Regum liber, a Salomone usque ad Jechoniam et a Jeroboam filio Nabat usque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Juda et regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt; si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas et hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur.

Duodecim Prophetæ in unius voluminis angustias coarctati, multo aliud quam sonet in littera, præfigurant.

OSEE crebro nominat Ephraim, Samariam, Joseph, Jezrael, et uxorem fornicariam, et fornicationis filios, et adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, et sub veste lugubri viri ad se reditum præstolari.

JOEL filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam; et post eversionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super servos Dei et ancillas, id est, super centum viginti credentium nomina, et effusum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti ab uno usque ad quindecim paulatim et per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mystice continentur.

AMOS pastor et rusticus et ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim